

ХАЛЬМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Хальмг тангьчнин болн Элст балгьсна комитетсин,
куч-көлсчнрин депутатирин Тангьчнин болн балгьсна Советсин газет

№ 25 (2858)

1957 дж. июнин 1

Үннь 20 деншг

(КПСС-н Центральн Комитетин болн СССР-н
Министрүдин Советин бичгьс).

Амн болгьна тоод мах, тос болн үс гаргьлгьар, Америкин Соединенн Штатсиг өөрхн джилмүдин эргцд күүцдэ авхмн

РСФСР-н Барун-Ар үзгин областьсин болн автономн, республиксин селаня эдл-ахуд көдлөчнрин, Ленинград
балгьснд 1957 джилин майин 22-т болсн совещань деер үр Н. С. ХРУЩЕВИН келсн үг

(Цаарандкн. Эклнь майин
30-д гарсн газетд)

Малин хотд берк ик чинртя хот гидж боднцгн тускар деер келгдлэ. Бас нег үлгүр авч келсв. Гектараснь 150 центнер боднцг авна гисн—хотин 4500 единиц гисн үг болджана. 8 центнер арва, ташр деернь соломотагьан болхларн гектарас 2520 хотин единиц болна. Минь эн тоотиг ухалцхалтн. Гектар газрт тэрсн боднцг, гектар газрин арва дорхнь хойр холван ик теджал таднд өгх. Ленинградск областин 18-ч партсьездин нертэ колхозин ахлач үр Городинский келсн метэр, боднцгиг малтдж хурадж авл уга, терүнд гахас оруудж идүлхлэ, нег үлү олзта болхмн. Гектар газрт квадратн-гнездовой кевэр тэрсн боднцг болн терүг халладж хадгьлгьнг механизировать келгьнд күн болгьна зуг 1,1 өдр, икарнь тавхлэ 1,2 өдр келгьлднэ, цуг көдлмш болад баяснь тер. Дакад деернь экн прх. Дакад дөчөггөд килограмм татдг гахас тавд идүлэд орктн, хойр-гурвн сард тенд идшлдж йовг, тер цагт телн 80-90 килограмм татцах. Эн кергиг саянар ухалад, саянар дасад, эвранны көдлмштэн зоргтэгьар орцулснь бийснь байдсн дееран мана олн-амтн г махар тетлгьнд дөн болх. Үгин заагт, квадратин тускар келх кергтэ. Боднцгиг тэрхлэри утан 60 сантиметр болн бргндэн 60 сантиметр квадрат тэрдгүр орх кергтэ.

Шикрин свекин тускар цөн үг келх кергтэ. Энүг тэрд, тана баядл чигн малин хот кедж болхмн. Энүнд көдлмшнь ик болсн дееран күнд, тер үнн, болв наадк ямаран чигн культур дорхнь гектар болгьнас малин хотин единиц икар өгнэ.

Хойр джил урд болсн совещаньд совхозмудин көдлмшин дуту-дундс хара биш шүүвр шалгьнла харгьла. Ода совхозмуд зөвэр саянар көдлг болцхав, болв теднэс кесгнь ода чигн үнтэ продукце өгцхэнэ. Кесг совхозмуд малдан гидж туслнь эвранны хот белдх көдлмш дегд муугьар кедгт хамгин эрки учрнь баянэ. Ленинградск областин совхозмудар үлгүр авий. Энүнд зун гектар газрт 260 центнер үсн авгднэ, терүнас эвранны белдх хот-хоолар зуг 104 центнер, наадк хот-хоолин танл государств өгнэ. Үсинь танд бийдэн бичнэт, малин хотиг талдан областьсэс зөбдэ авч ирнэт, областин совхозмудар зун гектар газрт 70 центнер махн авгднэ, терүнас эвранны хот-хоолар зуг 28 центнер. Наад-

ксинь бас зөбдэ авч ирсн хот-хол өгч авнат.

Ярославск областин совхозмудар зун гектар газрт 366 центнер үсн авгднэ, терүнас эвранны бийиннь хот-хол өгч авснь зуг 260 центнер үсн—Ленинград дорхнь невч ик; махн болхла—51 центнер, терүнас эвранны хот-хол өгч авснь 36 центнер. Эн иим кергиг хайх цаг ирв.

Орн-нутгин барун-ар зон—теме гаргьлгьарн зөвэр чинртэ зон болджана. Мана колхозмудин болн совхозмудин төрнь ик-ик болджана. Балгьсн шидрк колхозмуд болн совхозмуд хавстаннь, огуричнинь болн нань чигн темснанны зэрминь шинэр оруудж өгцхэх, ик зуугьинь давслцах зөвтэ. Хавстин олн-зүсэр эдбод кедж болхмн: терүг морковкла, клюквлэ, зэтин хамтхас тавд, зэрм улс алым чигн тавд давслчана. Колхозмуд болн совхозмуд давслсн темсн үвлэр оруудж өгхлэ—көлгн-күчн намрар дегд ик көдлмштэ болх уга. Тер цагт эн хот-хоолин үннь онгдан болх зөвтэ.

Баян газрин темс давслгьн чигн талдан халхарн туста. Эн хот-хол балгьснд хадгьлхн эрkd помещеньс, көдлмшчнр кергтэ, танд болхла көдлмшч чидл үвлэр күцц олзлгдх. Колхозмудар кесг улс кедг көдлмш уга сул баяцхэнэ.

Иим төр тэвдэ халлах кергтэ. Боднцг болн темс тэрдэ гаргьдг совхозмуд, колхозмуд чигн, хурадж авсн боднцган болн темсн шишлнь темдгтэ магазинд оруудж өгцхэдг болх цаг ирв. Тиигхлэ дегд сэн болхмн, тер цагт темс ачсн машид нег магазинэс талдан магазинүр көбгдхн уга билэ. Селаня эдл-ахун культурин ургьц өбдүлх төр тана райодар, тер мет талдан чигн райодар эрки төрнь болджана. Эн төр зэрм областьсэр ода чигн муугьар күүцдэ йовна. Костромской областин колхозмудар буудан ургьц 1956 джилд нег гектарас 3,4 центнер, боднцг болхла 70 центнер болв. Иим багь ургьцла эвцдэ болхий тегэд? Удобрень кел уга тана зонд ургьц өбдүлдж болш уга. Шег-бог, торф, компост болн нань чигн удобрень пуглуудж хурахин төлэ ухан-седклэн тэвдэ көдлчхэх кергтэ. Буудан, темснэ болн нань чигн культурин эк ясурулгьнг саянар бүрдэх кергтэ.

Куч-көлснэ производительностиг цааранднь өсдэ бргдэ-үлгьнэ сэ хаялгьн навесной зер-зев олзлхур орлгьнг нек-

дженэ. Тиигсн цагт металл гаргьлгьн, көдлмшин чидл гаргьлгьн хасгдхмн. Кермджен бидн навесной зер-зев олзлгьнур орхла, МТС-с болн совхозмудас сай эс гидж сайас улү олн прицепщикүд сулдгдхмн. Нам прицепщикүдин көдлмш чигн ик тааста көдлмш биш. Юнгад гихлэ, эн квалификац биш, келхд, трактор деер гарч суух седклтэ күүнд дамдждэ гарч девснэнь болджана. Келхд, эн төриг онгданар бүрдэх цаг ирв.

Известь, торф гаргьдэ авхиг болн терүг эд-бод кехиг, компост кедж белдлгьнг, известь болн удобреньсиг тэрэнэ газрт цацхиг механизировать кехд кергтэ туслнь машид кедж гаргьх төрин тускар ухалх цаг ирв. Эн төрмүдиг хагьлдэ чадх чидл манд баянэ.

Үүрмүд! Тана күүндврт бас нег эрки чинртэ төр тавхиг зөвшэртн. Колхозникүдин өрк-булин государствд эрк биш оруудж өгдг селаня эдл-ахун хот-хоолин тускар үг келгд-дженэ. Ода колхозмудар болн совхозмудар малин шим-шүүс, темс, боднцг гаргьлгьн зөвэр икар өсдженэ. Тер төлэд, колхозникүдэс мана авчач хот-хоолин дүнцүлгч кемджен ода дегд ик биш. 1953 джил, тиикэрэ, колхозникүдин өрк-булэс авдг селаня эдл-ахун продуктин кемджэ багьрулхн тускар шидвр авгдла. Кермджен, 1953 джил колхозн өрк-бул 40-с авн 60 килограмм күртл мах оруудж өгх баясн болхла, бдгэ цагт терүнд кемдженэ 30 килограмм күртл багьрулдв. Нег үкрэс урднь 100-с авн 280 күртл, дундлад келхлэ, 223 литр үс өдг билэ, ода болхла 60-с авн 110 күртл, дундлад келхлэ, 101 литр үс оруудж өгдг болв. Ондг, ноос, боднцг оруудж өглгьнэ кемдженэ хойр холван шаху багьрулдв. Ода цагт колхозникүдэс ордж ирджэх селаня эдл-ахун продуктсин дүнцүлгч кемдженэ дегд багьрв. Тер иим болдг гарна: махн—10,2 процент, үсн—7,1 процент ноосн—2,6 процент, өндгн—18,5 процент, гахан арсн—11 процент, боднцг—15,9 процент. Терүндэ залгьлду иим төр гарч, бидн Центральн Комитетд болн Правительствд тэвдэ индг ухалджанавдн: колхозникүдин бийсиннь эдл-ахугьас орн-нутг авдг хот-хол оруудж өглгьнг уурулх цаг эс ирвү? (Альх ташлгьн). Хот-хол багьар авнавдн, көдлмшнь болхла дала. Манд дегд олн заготовительмүд баяцхэнэ, теднд дегд ик мөнг гаргьнавдн.

Колхозн өрк-булэс хот-хол оруудж авлгь уурулхла манд ик туста болхмн: бидн аппарат, керг-тус уга цаас бичдгиг хасх билэвдн. Нег үгэр келхд, арсн идэлсндэн күрх билэ, юнгад гихлэ селэдт сэн политическ атмосфертогах билэвдн. (Альх ташлгьн).

Бидн эн төрэр КПСС-н ЦК-н Президиумд болн правительствд тэвдэ сүв-селвг авцлавдн. Ода ирлцнэгү шидвр белдлгьн даалгьдв. Болв, энүг ухатагьар кех кергтэ. Халхд, шидвриг белдчкэд, июнь сард барлдж зарлад, терүг 1958-ч джилин январин 1-шинэс авн күүцэхмн. (Альх ташлгьн).

Колхозникүд гингрдэ амрх-мн, болв колхозмуд даалгьвр авцхадж, колхозникүдин өрк-булмүдэс авч хайгддэж оруудж өгх хот-хоолин зэрм хуви нь бий дееран авцхач зөвтэ. (Альх ташлгьн).

Колхозникүдин эдл-ахусдан гаргьдэ авсн хот-хол чигн үрхн уга гидж би тоолджанав. Колхозник бийнь түүг хулдх, нам медж болшго, махан чигн хулдх. Тиигх аргьта колхозникүд баяцхэнэ. Немджэх хойр тоогьин орминь сольсар, терүнд ашнь сольгдмн биш гидж арифметикд баядгиг меднэт. Кермджен, терүнд ормиг сольхла, хот-хол йилгьл уга базрт ордж ирдж хулдгдх, тиигэд мана олна, мана амтсин некврмүд хангьбагдхмн. Мана олн-амтн, колхозникүд баяцхэ, нам көдлмшчнр, уулд церглэчнр чигн энүг политическ ик таасвртагьар халладж авхмн. Социалистическ тосхлтин өс-сн чидлин тускиг эн герчлхмн болджана. Баячудин идеологс индг келцхалэ: коллективизац келцхав, тегэд юн болв, колхозникүдин, негл, эвранны огородасн балгьсдиг дөннцхадг метэр хот-хоолан хулдхадг метэр келцхадг билэ. Тедн терүгэрн мана колхозмуд чидл тату гидж лавлдж келцхаджасмн. Ода бидн өшэтирин гаргас эн шаанцгиг цөкдэ өсргкхвдн. (Шуугата альх ташлгьн). Үүрмүд, бидн энүгэрн мана партин чидлиг, марксизмин-ленинизмин идеин чидлиг, коллективн селаня эдл-аху өбдэн производительность өгч чадх болн мана олн-амтнэ неквиг күүднэ хангьгах, мана көрнэ икдүлх, газдин гүүлгэнд ик хот-хол гаргьдэ өгх гисн ленинск положенэ чидлиг үзүлджанавдн. (Шуугата альх ташлгьн). Яях-мб,—танд зөвшэрджэнт, эс гидж зөвшэрджэхийт—гидж танас би сурхмб? (Альх ташлгьн).

Эн, үүрмүд, танла хамдан күүсн мана дилврмүд гидж

би тоолджанав. Эн экономическ дилвр болсн дееран политическ дилвр болджана. Олн амтнлэ өөрхн залгьлдата, мана обществин өслтиг чадмгар залдг партин политикин цецн ухан гидг эн болджана. Кермджен, иим кевэр цаарандан кергэн келхэрн, орн-нутгин производителнь чидлиг улм күүчтэгьар бргдүлдж, үзгдэд медгдэд уга өбдмд бргдэ күүргхвдн. Эн мана кергин байр-бахмдэ, марксизмин-ленинизмин идеин байр-бахмдэ болх мөн.

Бэрг уга уха зүүцхэсн, ода чигн мана идеологий меддэ авад уга улсиг медхлнь бас бидн хаалгь татдэ өгх зөвтэ-

вдн. Би капиталистрин тускар келджэхшв, тедниг чиклдж сургьдэ болшго. Бөгчнэгийг булсн нүкнь чиклхмн болджана. (Иналдэн). Экономикиг өбдүлгьнүр, олн-амтнэ баядл-джиргьл ясурулгьнур, залгдсн мана үүлдврмүд наадк юн чигн средствэс күүчтэгьар, бэрг уга ухата улсин уханд өлмөгьан халдахмн. Тегэд, тер улс улм-улм олар мана халхсур, марксистск-ленинск теорин халхсур, капитализмин бмнэс ноолддэ йовх көдлмшч классин халхур ирчхэх мөн. Эн берк ик керг болхмн, үүрмүд! (Альх ташлгьн).

Селэд тосхлгьна болн тедниг ясурулгьна тускар эвранны ухалсн ухалган келхэр седнэв. Ленинградск областин Гатчинск района 18-ч партсьездин нертэ колхозд колхозникүд сэн гермүд тосхджихиг үзлгьн нанд ик тааста болв. Үнднэ келхд, удл уга тер гермүд маниг теткдэ чадшго. Ода кесг олн колхозникүд эклэд гермүд тосхджана. Теднд материалмудар дөн болцхэх кергтэ. Материалмуд олдж авхин эрkd болн бийснь гермүд бэрхин эрkd колхозмуд чигн эвранны чидлэн бас бүрдэтхэ. Тер цагт керг түүргэр келгдхмн.

Производственн гермүд тосхлгьнла зерглүлдж школмуд, бичкдүдин садмуд, бичкдүдин яслмүд, интернатс, көкшрсн колхозникүдин гермүд, хот уудг гермүд, өдмг болгьдг гермүд бас тосхцах кергтэ. Би цугтагьинь тосхтха гиджэхшв. Колхоз болгьн эвранны материалнь эв-аргьан халладж меддэ автха. Трудоденд кен икар өгх гидж дөрлдж ода болшго. Түүрн болдг колхозник хот-хоолар тетгвртэ болтха, хувч чигн үмстхэ гидж тоолх кергтэ. Болв, күүндэ культурин тускар чигн ухалх кергтэ. Терүнд төлэд хот

(Чидлчнь 2-ч халхд).

Үр Н. С. Хрущевин келсн Үгин чилгчнь

(Эклянь 1-ч халх)

уудг гер кергтэ, терүна төлөд олна бань, күүкд улс өдр болгын өдмг болгьад байдган ууртха гидж өдмг болгьдг гермүд тосхх кергтэ.

Хаалгьс тосхх кергтэ. Цуг хаалгьснг государств тосхтха гидж зэрмьнь санцхана. Государств магистральн хаалгьс тосхна, цаарандан чигн тосхх, колхозмуд болхла эвранны селадан ясулцхатха, колхозн газрмударн дамдждж хаалгьс кецхадж, терүган магистральн хаалгьсла негдүлтхэ. Эн колхозн тосхлт болх зөвтэ. Чикий эн? Минигьар болхла чик. (Дуд: „Чик“). Эн кергин төлө кәдлцхэхмн, икәр седвәр гаргьх кергтэ. Бидн цаарандан чигн залгьна аппарат ясулх зөвтөвдн, канцелярәс әмтс сулдхдж, производствур йовулхвдн, машин-тракторн станцин кәдлмш ясулхвдн, улү штатсас хуурх зөвтөвдн. Колхозмудиг дамшлтта ахлачирар батлхиг цаарандан чигн кехлә, сән бригадирмуд, селәнә эдл-ахун специалистир олдж тәвхлә сән болхмн, эн улсин төлөд килмджән икәр өгх кергтэ. Юньгад гихлә, селәнә эдл-ахун эрки кадрмуднь эди болджана.

Партийн райкомсар әмтн йир олн гидж чикәр энүнд келцхәв. Партийн Центральн Комитет энүнә тускар ухалджана. Промышленностин заллгьиг оньгдарулчкад, дакад эн төрәр күүндхмн. Терүнәс талдан, профсоюзиг оньгдарулх кергтэ. Теднә аппаратет кесг улү улс бәәцхәнә. Райодин, областьсин болн республиксин партийн болн советск органсин структуриг бас хәләдждж шиндждлх кергтэ, КПСС-н Центральн Комитетд чигн структур бас хәләдждж шиндждлждж, зөвәр олн улс сулдхк кергтэ. Болв, үүрмүд, цугтаг нег газр кедж болшго. Түрүләд нег төр күүцәй—промышленностин болн тосхлтин заллгь бурдәлгьиг оньгдарулий.

Үүрмүд! Промышленность маднд ода сәәнәр кәдлждж йовна, цаарандан улм сәәнәр кәдлх. Әмнг газр олзлгьиг күүцлтәгьәр күүцәдждж ик тус бидн үзсиг баячудин политик аргь уга гашурдждж келцхәдгнь маднд медгднә. Болв, заллгь оньгдарулгьна ашд промышленностьд мана бәрх цуг диллврмүд эвранны кемдждгьәрн болн чинрәрн әмнг газр олзлгьгьар мана кесн кәдлмшәс зөвәрт улждж одхмн. Кемрджән, нигдждж келждж болх болхла, промышленностьд әмнг газр негн биш, хойр чигн, гурвн чигн биш, терүн дорхнь олн, юньгад гихлә промышленностьд кесг сай улс, улс болхларн хамгин квалицированн улс кәдлждж йовцхана. Энүнд наук чигн бәәнә, техник чигн бәәнә. Кемрджән, эн тоотиг цугтнь босхад, тоолдждж

болшго олн кәрнэгиг кәндәхлә, бидн промышленн эд-таврар чигн, селәнә эдл-ахун кергтә оборудованьсәр чигн, күүнд керггддг тоотсар цугтагьарнь орн-нутг байджах биләвдн. Тегәд эн мана олн-әмтнә бәәдл-джджигьлин кемдждж өбдлүлхд улм икәр дөнъ болх мөн.

Үүрмүд! Нарт делкән олн-әмтнә хоорндк мана бәәдлгиг бидн сән гидж тоолджанавдн. Кесг газардин орн-нутгудин толгьачирт Советск правительствин илгәсн бичгүдиг тәдн йирдән умшцхасн болхт. Советск правительств тер бичгүдтән түрүн болждж цуг нартделкәд төвкнүн бәәлгьиг хәдгьлдждж, терүг батрахин эрkd орн-нутгуд хоорндк эрки төрмүдәр эвранны ухагьан илднь келсмн. Советск государствин төвкнүн бәәлгьнд дурта политик цуг прогрессивн күмн әмтнә дөнъ үзцхәнә.

Бидн төвкнүн бәәхәр седцхәхләрн, терүнә төлө ноолдхларн мана орн-нутгин чидл тату төлөдән ноолдджанавдн гидж санхмн биш. Империалистическ лагерин залачир, зүсн зүүл дә өсгәчнр мана чидлгиг, мана күүчиг медцхәнә. Кемрджән, бидн төвкнүнд дурта, болв чангьгь политик цаарандан чигн кехлә, аль бис авантюрд дурта улс мана медждж хамагьар гардгиг, ганцхн медждж чигн биш, дакад мана сә-хәәлгьиг сәәнәр таньждж медцхәх билә. (Шуугата альх ташлгьн).

Энүнә төлөд юн кергтәв? Негдхлә, мана промышленность цаарандан чигн күүцлтәгьәр өсдждж-өргдждлгьн, мана селәнә эдл-ахун улм өсдждж-өбдлгьн кергтә. Парть кезә чигн ни-негн, хамцнэгьу боллгьн, парть олн әмтнә залгьлдагьан холвждж делгрүллгьн, олн-әмтн цаарандан чигн партьиг халунар дөнънцхәлгьн кергтә. Дакад цаарандан, социалистическ орн-нутгуд хоорндк ни-ниинцнэгьу бәәлгьиг батруллгьн кергтә.

Коммунистическ парть, терүнә Центральн Комитет цуг олн-әмтнә дөнъгәр, советск улсиг ниинцүллгьәр, промышленностиг болн селәнә эдл-ахун өбдлүллгьәр, мана олн-әмтнә сурвриг хангьгьалгьар цаарандан кех кәдлмшиг зөрмгәр болн иткджджәгьәр кецхәхмн.

Кемрджән, мана эдл-ахун болн ухан-билгин эв-аргьгиг чикәр олзлхла, Советск орн-нутг соньсгад угагьар өбдлхмн, тегәд мана коммунизмур диллвртәгьәр йовдждж йовх йовдлгиг капиталистическ делкән ямаран чигн хар чидл зогсадждж чадшго. (Шуугата, удам альх ташлгьн. Цугтан босцхав).

Хө өсггьгиг болн ноос авлгьгиг цааранднь өсгдждж-өргджджүлхин тускар

Союзн болн автономн республиксин, крайсин, областьсин болн райодин партийн, советск, селәнә эдл-ахун болн комсомольск органст, МТС-н, совхозмудин директормудт, колхозмудин ахлачирт, цуг колхозникүдт болн совхозмудин кәдләчирт болн селәнә эдл-ахун специалистирт илгәсн

КПСС-н Центральн Комитетин болн СССР-н Министрмүдин Советин бичг

Үүрмүд!

Советск Союзин Коммунистическ партийн Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет, селәнә эдл-ахун кәдләчирт кесн дуудвртан, дакад 1956 джилин кәдлмшин аш-дигин болн мал өсггьнә эдл-уш гаргьлгьгиг болн белдлгьгиг цааранднь икдүлх аргьин туск тогтавртан, партийн Центральн Комитетин сентябрьск (1953 дж.) Плекумин хөбөдк джилмүдт селәнә эдл-ахун кәдсн кәдлмшин тускар мана олн-әмтнд тодрхагьар цәәлгьдждж келждж өглә.

Буудә тәрждж ургьалгьнд мана орн-нутг сүл джилмүдт зөвәр күүцлт күүцв. Гурвн джилин эргдд тәрә тәрдг газр 37,5 сай гектар икдсиг келв чигн болхмн, эн газр нургьлдждж эмнг болн эмнгшрсн газрар нигдждж икдв. 1955 джилинәр болхнь 1956 джил буудә белдлгьн нег миллиардас чигн даву пуд икдв. Өдмг эс күүрдгиг бидн меддгән уурувдн, балгьсдар, промышленн центрмүдәр болн олн-әмтн икәр бәәдждж наадк чигн пунктсар өдмг хулдлгьн таслвр угагьар бурдәдждж. Хотхоолн промышленностьд болм чингә буудән кәрнә манд бәәнә, государствд үлддг буудән кәрнэгиг зөвәр икдүлх аргь, народн демократическ орн-нутгудар бәәх мана иньгүдт хулдх буудә гаргьх аргь манд эн джил өггдв. Бидн цаарандан чигн буудә гаргьлгьн икдүлх зөвтөвдн, өргдждждж йовх мал өсггьнә төлөд концентрирован, тер мет малин шимтә хот гаргьлгьгиг икдүлх төр хагьлх зөвтөвдн.

Үс саадждж авлгьар чигн сүл хойр джилин эргдд зөвәр ик күүцлтә болв. КПСС-н ЦК-н январск Пленумин, 1960 джилд күүцхәр темдгисн, колхозмудар үкр болгьнас үс саадждж авх даалгьврмудиг 1956 джилд күүцхәднь шахулчкв. Колхозмудар үс саадждж авлгьн гурвн джилин эргдд 1,9 холван икдв. Цуг халх эдл-ахусар үс белдлгьн 1956 джилд 1953 джилин дорхнь 1,7 холван, колхозмудар болхла хойр холван улү икдв. Цуг балгьсдар, промышленн центрмүдәр болн кәдлмшчирин поселксар таслвр угагьар үс хулдх аргь ода учрагдджана.

Сүүлин цаг күүртл махна туск төр му билә. Мана седжджәсн мет кемджджәнд күүргдждж мах элвджджүлхиг бидн күүцәдждж чаддг уга биләвдн. Мах белдлгьн цуг орн-нутгар 1956 джил зуг 9 процент өсв. Советск Союзин Коммунистическ партийн Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет селәнә эдл-ахун кәдләчирт кесн дуудвртан, дакад 1956 джилин кәдлмшин аш-дигин болн мал өсггьнә эдл-уш гаргьлгьгиг болн белдлгьгиг цааранднь икдүлх аргьин туск тогтавртан партийн, советск органсин, селәнә эдл-ахун кәдләчирин, колхозникүдин

болн колхозничирин, МТС-н болн совхозмудин кәдләчирин оньгиг селәнә эдл-ахун ардүлдлгьнә өгүлсн. Сүүлин цөн сармүдт мах элвджджүлгьн экләд ясрджана. Эн джилин 1-ч кварталин мах белдлгьнә болн хулдждж авлгьна зура кесг олн джилин эргдд түрүн болждж күүцәдждж бәәтхә, нам 11 процент давулдждж күүцәдждж, 1956 джилин 1-ч кварталла дүнъгүлхлә, мах белдлгьн 45 процент икәр күүцәдждж. Кемрджән, ниднин джилд ямаран болв чигн колхоз селәнә эдл-ахун 100 гектар газрин дүнъгәр 20-30 центнер мах авсиг ик күүлт гидждж тоолдг бәәсн болхла, ода эн джил кесг мингьн колхозмуд болн совхозмуд селәнә эдл-ахун 100 гектар газрин дүнъгәр 50-70-80 центнер, зәрмьснь нам 100 центнер мах авцхәхмн.

Мах элвджджүлх төр мана орн-нутгт хамгин ахр болэгт күүцлтәгьәр хагьлгьдхмн гидждж иткджджәгьәр келждж болхмн, тегәд бидн орн-нутгин дотр-дундин тетгврин, төлө бәәтхә, нам государствин зөвәр ик кәрнә бурдәдждж, махна болн махар кесн эд-ушин зәрминь газардин гүүлгәнә төлөд өгч чадх элвг махта болхвдн.

Өдгә цагт хө өсггьнд онц оньган өггьн дегд икәр керггдгд цагнь болчкв. Сүүлин гурвн джилд орн-нутгт цуг халх эдл-ахусар ноос авлгьн 13 процент өссн, дакад эдл-ахун оруулулх күүчнь өсснлә залгьу, ноос белдлгьн 25 процент өссн болв чигн, орн-нутгт ноосн хәтәр болдг бәәгьзә бәәхнь медгднә. Мана селәнә социалистическ күүчтә ик эдл-ахун бәәх агьу ик эв-аргьгиг тоолдждж санхла колхозмудар болн совхозмудар хө өсггьнә болн ноос авлгьна хашинь йовдлгиг ямаран чигн олн зүсн зөв-учрар цәәлгьдждж болшго.

Мал өсггьнә түргәр өсдгд халхсин негнь—хө өсггьн болдгнь медгднә, кәдлмшиг сәәнәр тәвхлә, нег джилин эргдд хөбнә тоог багьарнь тәвсн бийнь, күүсдундур холван өсгдждж болхмн.

Торгьн нооста болн джөблн нооста хөбдәс джилдән 100 хөн болгьнас 140—170 хургь авдг, шүүрүн нооста хөбдәс, нег улү романовск тохмта хөбдәс 200 гар хургь авдг ул-гүрмүд багь бишиг үзүлдждж болхмн. Үлгүрлхд ним. Ставропольск крайин „Большевик“ гидг совхозд торгьн нооста 100 хөн болгьнас дундлад 142 хургь, үр Харченкон хөбчин бригадт болхла 157 хургьн авдг; Херсонск областин, Каланчакск района „Заповит Ильича“ гидг колхозд үр Спильной хөбчин бригадт 100 хөн болгьнас 151 хургьн авдг, Киргизск ССР-н Советск района „Узгуруш“ гидг колхозд үр Кенжебаевин хөбчин бригадт 100 хөн болгьнас 144 хургьн авдг; Ростовск областин, Ремонтненск района торгьн нооста

хө өсгдг 17-ч партконференцин нертә колхозд үр Самоследов хөбч 100 хөн болгьнас 140 хургь авт. Семипалатинск областин, Урджарск района „Красные горные орлы“ гидг колхозд үр Барлыкбаев хөбчин бригадт 100 хөн болгьнас 136 хургь авт, Читинск областин, Нерчинск района „Боевик“ гидг колхозд үр Коротков хөбчин бригадт 155 хургь авт, Ярославск областин, Рязанцевск болн Ярославск райодин романовск тохмта хөд өсгдг колхозмуд 100 хөн болгьнас 225 хургь авцхав; тер областин Мышкинск района Сталинә нерта колхоз—284 хургь авт, Ильинск района „9 января“ нертә колхозд болхла үр Буханов хөбч хөн болгьнас дөрвәгьд хургь авт.

Хөбдин толгьан тоог хурдар өбдлүлх тиим аргь бәәв чигн, цуг орн-нутгт колхозмудар болн совхозмудар хөбдин тонь сүүлин гурвн джилин эргдд амрсар өссн уга, зәрм республиксар, крайсар болн областьсар хөбдин тонь нам багьрдждж. Ик олн хө махнд орулдждж өсггьнә ашд иим йовдл гарчана гидждж чигн келцхәхмн, болв хөд махнд орулдждж өггьн бас әрвдждж угагьар өсдждж. Тер учрар керг энүнд уга.

Эн эрки чиртә мал өсггьнә туск нег аньгинь ардүлдлгьнә учрнь СССР-н селәнә эдл-ахун Министерств, СССР-н совхозмудин Министерств хө өсггьнә төрт оньган эс өггьн, нег улү бәәрн газрин партийн болн советск органс, колхозмудин правленьс, совхозмудин гардачир оньган эс өггьн, эн төриг йовудтагьар күүцәхд негинь йилгьгчүг теднә, эдн келжджәсн кәдлмшан ягьдждж делгрүлнә—түүнәс итәгьәр эн төр күүцәдждж мөн гидждж КПСС-н Центральн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет тоолджджана.

Бәәрн газрин партийн болн советск органс хө өсггьнә төрт оньган эс өггьн кесг газрт колхозмудин гардачир болн колхозникүд йоста кевәр хө өсггьнә төрт орлдгган уурцхав. Кесг республикст, крайсд, болн областьсд колхозмудт эн халх төриг сулднь тәвчкисн учрар олз-орудг бшш гарута болв. Кесг олн колхозмудар болн совхозмудар өбдлн хөд үкәд гарутад йовна, тер мет икәр хургьд чигн гарутна, хөбнә хурслгьн йир ик, иим олн зүсн айул деер дурндан таралгьн хулха хойр негднә. Дакад, килмджджә хәләмдждж уга болсн учрар, цуг эн тоотиг олн зүсн айулд болн талдан гарусд геминь даалгьад, бийсән цеврдждж мбрән билнә.

Тер учрар эн тоот дуту-дундиг кәндлнэгьин айулд даалгьхар селәд бәәдг улсин чик биш. Хөбнә өслтин болн ноос

(Цааранджнь 3-ч халх).

